

10. Uudistuva ammatillinen koulutus – kuvaus päivitetty 2.9.2019

Tiedotusvälineille 16.11.2017: Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry on myöntänyt valtakunnallisen maahanmuuttajastipendin Ylä-Savon ammattiopistosta sähköalalta valmistuneelle Marzia Ahmadille. Valmistuttuaan hän pääsi töihin oman alan työtehtäviin iisalmelaiseen sähkönjakokeskuksia valmistavaan E Avenue Oy:hyn.

- Marzia on rohkea, eteenpäin pyrkivä nuori, joka on rakentanut ja ylittänyt monta siltaa maahanmuuttajana Suomessa ja naisena miesvaltaisella alalla. Hänellä on monia työnantajan arvostamia ominaisuuksia kuten täsmällisyys, tavoitteellisuus ja halu kehittyä, kuvailee E Avenuen henkilöstöpäällikkö Tanja Kojola.

Vuonna 2017 ammatillisen koulutuksen tutkinnon suoritti lähes 77 000 henkilöä. Marzia oli heistä yksi.

Tiivistä yhteistyötä alan työnantajien kanssa

Ylä-Savon ammattiopisto vuokrasi juuri sähkö- ja automaatiotekniikan opiskelijoita varten E Avenuelta luokkatilat, joiden vieressä opetuslinjastolla harjoitellaan sähkökeskusten kokoamista. Kaikki sähköalan opiskelijat kiertävät oppimassa lisäksi Sähkötoimisto Murtolassa ja Onnisella. Kolmannes sähköalan koulutuksesta tapahtuu yrityksissä. Uudenlaisella työelämälähtöisellä mallilla pyritään varmistamaan myös se, että opiskelijoilla on riittävät käytännön taidot ensimmäisellä pidemmällä työssäoppimisjaksolla. Hyvin toimivasta yhteistyöstä opettajien ja yritysten välillä hyötyvät niin alan työnantajat, opetus kuin opiskelijat.

- Erityisopettajana näen, että tämä palvelee erilaisia oppijoita erinomaisesti, koska oppilaille voidaan tarjota eritasoisia tehtäviä ja antaa henkilökohtaista vastuuta. Näin he kehittyvät yksilöllisesti ja ammatillisesti parhaiten. On hienoa, kun opiskelu on nuorista mukavaa, kuvailee Ylä-Savon ammattioppilaitoksen lehtori Tuomo Lahtinen (Vuokko Nissinen, Savon Sanomat).

Viime vuonna Ylä-Savon ammattiopistosta suoritettiin muun muassa näitä tutkintoja: Autoalan perustutkinto, automaattiasentajan ammattitutkinto, dieettikokin erikoisammattitutkinto, elintarvikealan perustutkinto (esim. leipuri-kondiittori), maarakennusalan ammattitutkinto, maatalousalan perustutkinto (esim. eläintenhoitaja), myynnin ammattitutkinto, rakennusalan perustutkinto, puhtaus- ja kiinteistöpalvelualan ammattitutkinto, yrittäjän ammattitutkinto, tieto- ja tietoliikennetekniikan perustutkinto, lapsi- ja perhetyön perustutkinto, lasten ja nuorten erityisohjaajan ammattitutkinto, liiketalouden perustutkinto, johtamisen erikoisammattitutkinto, logistiikan perustutkinto, raskaskalustomekaniikan ammattitutkinto, sosiaali- ja terveysalan perustutkinto (esim. lähihoitaja), kauneudenhoitoalan perustutkinto, hotelli-, ravintola- ja cateringalan perustutkinto, isännöinnin ammattitutkinto, kuljetusalan ammattitutkinto, laitoshuoltajan ammattitutkinto, hevostalouden perustutkinto, hevostenvalmintajan ammattitutkinto.

Työn murros on täällä jo vahvasti

Ammatillisen koulutuksen reformi viimeistään on tuonut työn murroksen ammatilliseen koulutukseen. Kun ennen tehtävänä oli kouluttaa tietty määrä levyseppähitsaajia, nykyisin ammatillista koulutusta räätälöidään opiskelijoille, työssä oppimista on lisätty ja hitsaustyö itse

muuttuu ja kehittyy. Oppimisympäristö muuttuu, kun oppilaitoksen luokkaopetuksesta on pyritty lähemmäksi työelämää ja alan työpaikkoja. Digitalisaation hyödyntäminen opetuksessa ja oppimisessa lisääntyy. Se kaikki muuttaa myös opettajan, oppilaan ja työpaikkaohjaajan rooleja.

Ammatillinen koulutus itsessään on yksi jatkuvalla oppimiselle kaavailuista tukijaloista täydennyskoulutuksen, tutkintojen ja tutkinnon osien tarjoajana.

Ammattitutkinnon suorittaminen on reitti työelämään

Ammattitutkinnon suorittaminen on monelle peruskoulunsa päättäneelle nopea reitti työelämään. Vuosi tutkinnon suorittamisen jälkeen 60 % valmistuneista oli päätoimisessa työssä, kertoo Opetushallituksen selvitys vuodelta 2017. Myös myöhemmin ammatillinen koulutus mahdollistaa osaamisen kehittämisen ja monille myös uralla etenemisen. Jatko-opintokelpoisuus mahdollistaa lisäksi opiskelujen jatkamisen esimerkiksi ammattikorkeakoulussa.

Suomessa suurin osa ammatillisen koulutuksen järjestäjistä on kuntia, kuntayhtymiä tai kunnallisia osakeyhtiöitä. Kunnat vastaavat myös yli puolesta ammatillisen koulutuksen rahoituksesta maksamalla asukaskohtaista rahoitusosuutta, jonka suuruus vuonna 2018 oli 175 €/asukas. Tutkintojen ja koulutuksen järjestämisluvan myöntää opetus- ja kulttuuriministeriö.

1. Tilastotietoja ammatillisesta koulutuksesta

Tutkintoon johtavassa ammatillisessa koulutuksessa opiskelijoita kalenterivuoden 2017 aikana oli yhteensä 327 000, heistä uusia opiskelijoita 127 000 ja ennen vuotta 2017 ammatilliset opintonsa aloittaneita 200 000. Ammatillisen koulutuksen tutkinnon suoritti lähes 77 000 henkilöä (kuva 1). Ammatillisen koulutuksen reformi muuttaa vähitellen tässä esitettyä jaottelua. Laki ammatillisesta koulutuksesta astui voimaan 1.1.2018.

	Oppilaitosmuotoinen koulutus	Oppisopimuskoulutus	Koulutuslaji yhteensä
Opetussuunnitelmaperusteinen ammatillinen peruskoulutus	34 475	299	34 774
Valmistava koulutus näyttötutkintona suoritettavaan ammatilliseen koulutukseen	16 485	4 078	20 563
Ammattitutkintoon valmistava koulutus	10 026	4 915	14 941
Erikoisammattitutkintoon valmistava koulutus	2 176	4 377	6 553
Kaikki yhteensä	63 162	13 669	76 831

Kuva 1. Ammatillisen koulutuksen tutkinnon suorittaneet koulutuslajeittain vuonna 2017. (Tilastokeskus)

Ammatillisen koulutuksen lukuja voi verrata lukion vastaaviin. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2017 tutkintotavoitteisessa lukiokoulutuksessa oli yhteensä 103 800 opiskelijaa ja ylioppilastutkintoja suoritettiin 30 200. Ammatillisen koulutuksen huomattavasti suurempi opiskelijamäärä lukioon verrattuna selittyy sillä, että vasta peruskoulunsa päättäneiden lisäksi opiskelijoina on runsaasti jo työelämässä olevia aikuisia.

Edellä mainitun lisäksi ammattioppilaitoksissa voi suorittaa yritysten ja organisaatioiden tarpeisiin räätälöityä syventävää ja täydentävää koulutusta, jonka tavoitteena ei ole tutkinnon tai sen osan suorittaminen, sekä osallistua erilaisiin valmentaviin koulutuksiin. Monilla ammatillisilla oppilaitoksilla on tehtävänä myös työvoimakoulutuksen järjestäminen.

2. Mikä saa aikaan muutosta ammatillisessa koulutuksessa?

- Ammatillisen koulutuksen reformi: Tutkintoon johtavaa ammatillista peruskoulutusta on juuri äskettäin uudistettu ja oppimista on haluttu siirtää enemmän työpaikoille. Opettajaohjauksen ja työpaikkaohjauksen roolit korostuvat. Työpaikkojen ja oppilaitosten välisen yhteistyön merkitys kasvaa
- Case: Ylä-Savon ammattioppilaitoksessa opiskellaan yhteensä vuoden verran sähkö- ja automaatiotekniikan kolmivuotisesta perustutkinnosta sähköjakokeskuksia valmistavassa E Avenue -yrityksessä. Yritys on varannut yhden tuotantolinjastaan opetuslinjastoksi. Työpaikkaohjaajan palkka kuittaantuu opiskelijoiden työllä. Tämän lisäksi opiskelijat kiertävät kotipaikkakuntansa sähköalan yrityksissä työssäoppimisen jaksoilla. Vahvaan työelämäyhteistyöhön perustuva malli palvelee lehtori ja erityisopettaja Tuomo Lahtisen mukaan erinomaisesti erilaisia oppijoita, kun heille voidaan tarjota eritasoisia tehtäviä ja antaa henkilökohtaista vastuuta. ”Näin he kehittyvät yksilöllisesti ja ammatillisesti parhaiten. On hienoa, kun opiskelu on nuorista mukavaa” (Savon Sanomat 1.2.2016). Yhteistyö mahdollistaa opiskelijoille työllistymismahdollisuuksia jo opiskeluaikana esimerkiksi kesä- ja tuntitöihin. Samalla yritykset tutustuvat mahdollisiin tuleviin työntekijöihin
- Uuden teknologian hyödyntäminen: Joustavat etäyhteydet – mahdollisesti tekoälyllä vahvistettuna – mahdollistavat yhteydenpidon oppilaiden ja opettajien kesken sekä oppilaiden ohjauksen ja opetuksen myös työpaikoilla
- Digitaalisten oppisisältöjen ja alustojen hyödyntäminen. Ne mahdollistavat opiskelun myös työn ohessa ilman paikka- ja aikasidonnaisuutta
- Töiden sisältö muuttuu: Työn murros muuttaa vähitellen useimpien töiden sisältöjä ja osaamistarpeita. Vielä ei tiedetä, millä aikataululla ja miten se eri ammateissa tapahtuu. Samalla tarve osaamisen päivittämiseen ja jatkuvaan oppimiseen kasvaa. Haasteena on vastata uusiin ja muuttuviin tarpeisiin
- Asiakaslähtöisyys: Opiskelijan oppiminen ja hänen tulevaisuutensa ja menestyksen edistäminen ja osaamisen tunnistaminen ovat tärkeämpiä kuin esimerkiksi opetustunnit ja niillä istuminen
- Koulutuksen muuttuminen osaamisperusteiseksi: Selvitetään ja tunnustetaan aiemmin hankittu osaaminen ja hankitaan vielä puuttuva osaaminen. Tutkinnon suorittaminen on riippumaton osaamisen hankintatavasta
- Muutokset työajassa ja työaikajärjestelyissä: Esimerkiksi työskentely opiskelijoiden tarpeen mukaan iltaisin, viikonloppuisin, kesällä, vuosityöaika
- Yhteistyö työelämän kanssa: Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot mutta myös tutkinnon osat ja muu ammatillinen lisä- ja täydennyskoulutus voivat nousta yhtä tärkeämmäksi osaksi elinikäistä ja jatkuvaa oppimista, kun työnantajat ja työntekijät kokevat ne hyödyllisiksi
- Kestävän kehityksen edistäminen (ilmastonmuutos, ympäristötietoisuus, ekologisuus, pitää sisällyttää nykyistä paremmin opetukseen)
- Rahoituksen määrä ja suuntaaminen ohjaavat: Ennen sai esimerkiksi paljon rahoitusta, jos oppilaita oli paljon lukukauden ensimmäisenä päivänä, mutta valmistumisesta tai nopeasta valmistumisesta palkittiin vain vähän
- Kilpailuttaminen puolestaan ohjaa esimerkiksi työvoimapoliittista ja muuta tilauskoulutusta
- Opiskelijoiden yksilöllisyys, erilaisuus ja heidän erilaiset asenteensa työhön, opiskeluun ja vapaa-aikaan

3. Esimerkkejä uudenaikaisista toimintatavoista ja arvioita niiden yleisyydestä ja merkityksestä

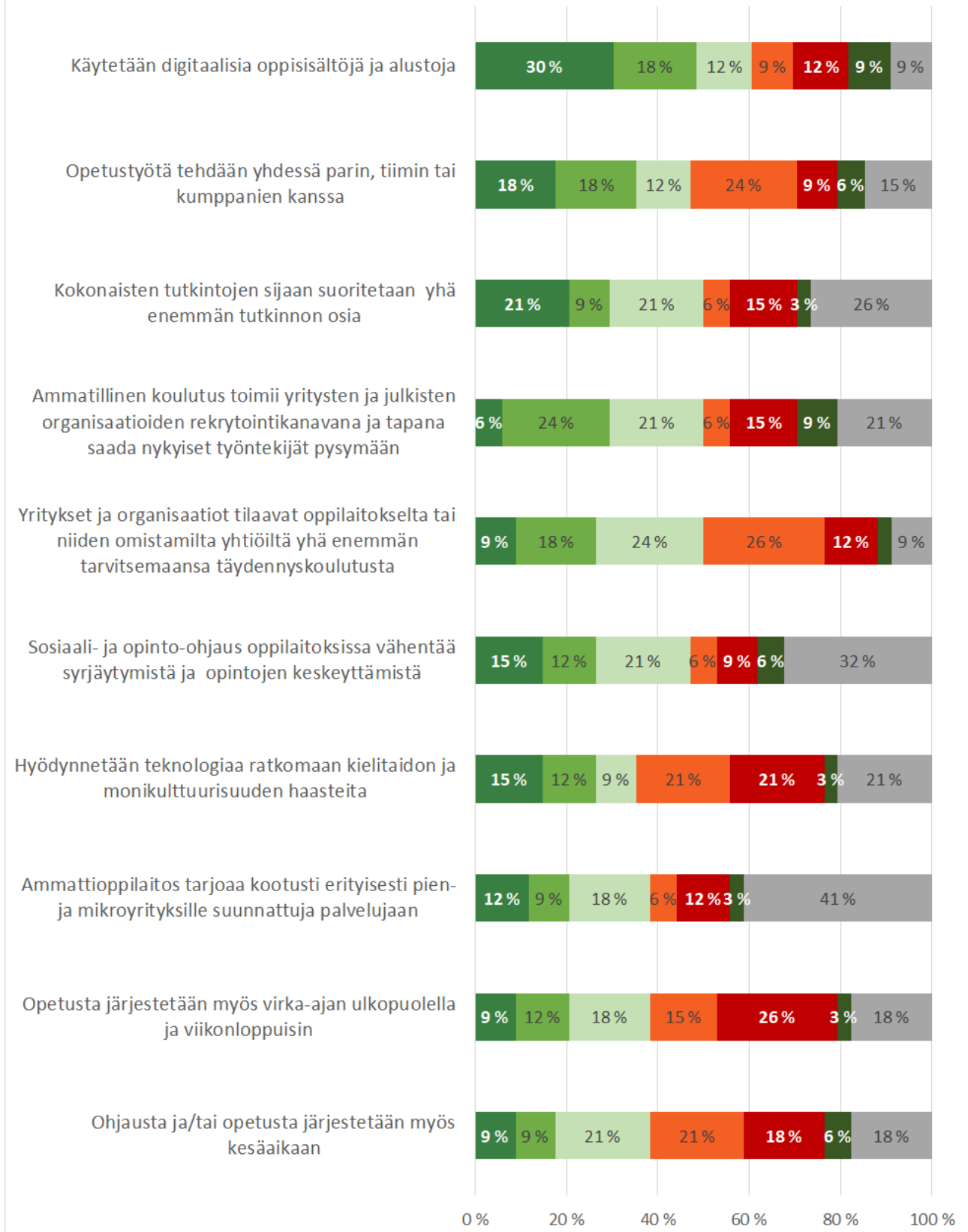

Top 5 -kyselyvastaukset: Mitä nostaisit merkittävimäksi uudeksi asiaksi ammatillisessa koulutuksessa?

- Käytetään digitaalisia oppisisältöjä ja alustoja. Ne mahdollistavat myös opiskelun työn ohessa ilman paikka- ja aikasidonnaisuutta
- Kokonaisten tutkintojen sijaan suoritetaan yhä enemmän tutkinnon osia
- Yritykset ja organisaatiot tilaavat oppilaitokselta tai niiden omistamilta yhtiöiltä yhä enemmän tarvitsemaansa täydennyskoulutusta
- Ammatillinen koulutus toimii yritysten ja julkisten organisaatioiden rekrytointikanavana ja tapana saada nykyiset työntekijät pysymään
- Ohjausta ja/tai opetusta järjestetään myös kesäisin ja virka-ajan ulkopuolella.

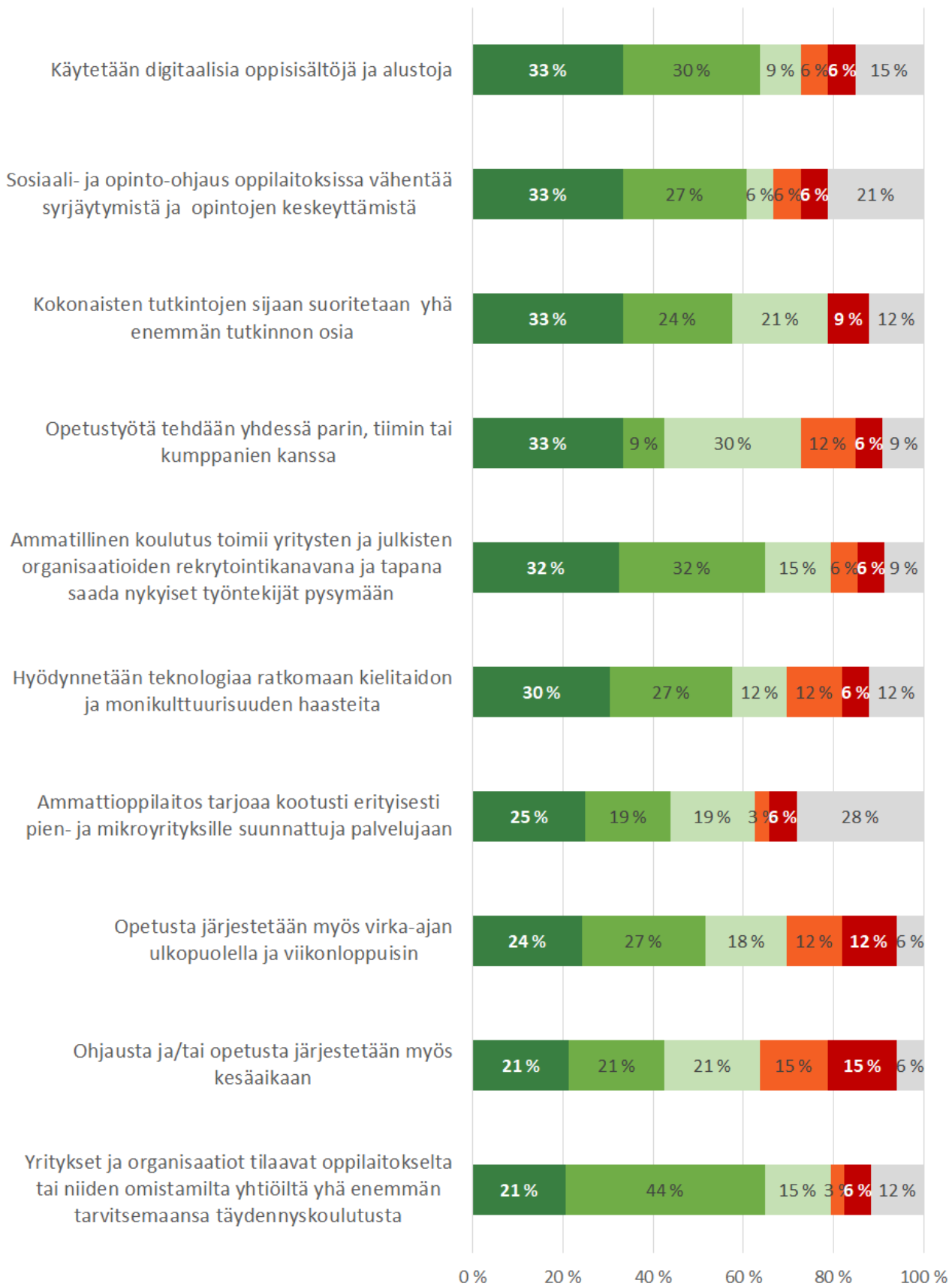
Arvio toimintatavan leviämisenopeudesta kuntakentässä

■ Hyvin suuri ■ Suuri ■ Kohtalainen ■ Pieni ■ Hyvin pieni ■ On jo laajasti levinnyt ■ En osaa sanoa

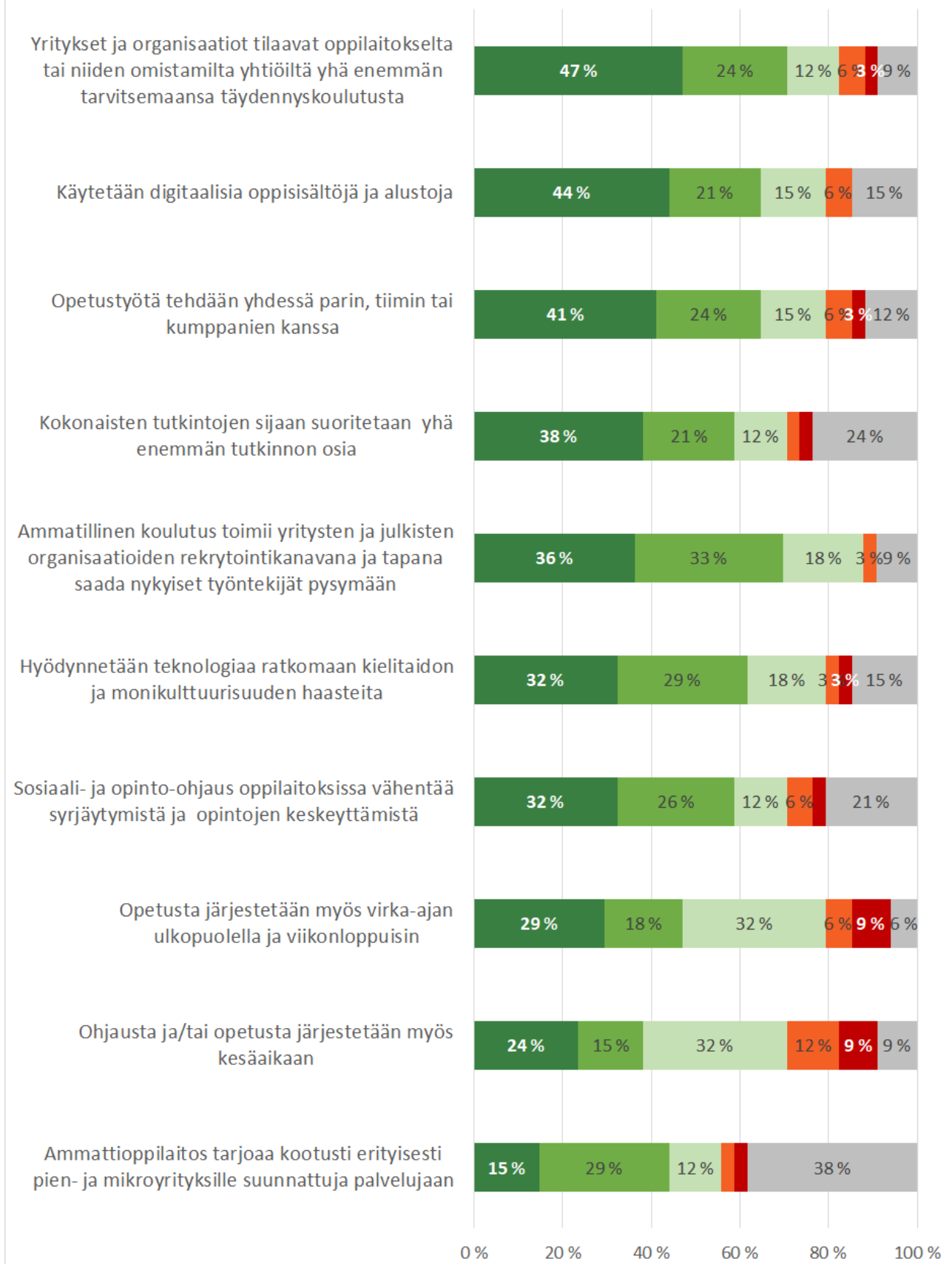
Merkitys asiakkaalle ja kuntalaiselle toteutuessaan

■ Erittäin suuri ■ Suuri ■ Kohtalainen ■ Pieni ■ Ei merkitystä ■ En osaa sanoa

Merkitys henkilöstölle toteutuessaan

■ Erittäin suuri ■ Suuri ■ Kohtalainen ■ Pieni ■ Ei merkitystä ■ En osaa sanoa

4. Nousevia ammatteja ja osaamistarpeita

- Henkilökohtaisten osaamisen kehittämissuunnitelmien laatiminen
- Maahanmuuttajien ja paluumuuttajien opetus
- Kumppanuusosaaminen ja -johtaminen
- Työpaikkayhteistyön ja -ohjaajan rooli ja osaaminen: Ammatillisen opettajan roolina on yhä enemmän verkostoitua ja toimia yhteistyössä työpaikkojen kanssa
- Ammatillisen opettajan on hallittava oppilaan koko oppimisprosessi, sekä osattava ohjata oppilasta asiakkaana
- Työpaikkaohjaajien tai työelämän edustajien arviointiosaaminen
- Työpaikoilla tarvitaan opiskelijoiden perehdyttämiseen liittyvää osaamista
- Digitaalisten oppimisympäristöjen osaamista ja uskallusta toimia niissä

5. Miten uudistuvaa ammatillista koulutusta kannattaa seurata?

- Hyödynnetään jo olemassa olevaa rehtorien ja opettajien verkostoja ja ryhmiä
- Seurataan saatavilla olevia tilasto- ja tutkimustietoja (tutkintojen, osatutkintojen ja erilaisen lisä- ja täydennyskoulutuksen määrät, oppisopimusten ja koulutussopimusten määrät, oppilaspalautteet, työllisyysvaikutukset)
- Seurataan eduskunnan ja sivistysvaliokunnan lausumien johdosta annettuja selvityksiä
- Hyödynnetään aiheeseen liittyvien tutkimus- ja kehityshankkeiden tuloksia
- Seurataan muiden toimialojen ja kuntaorganisaatioiden kiinnostavia ratkaisuja kotimaassa ja ulkomailla
- Tuodaan kiinnostavat ratkaisut ja kehittämisteot näkyville Tekojen torille

6. Mitä on tarpeen tehdä, jotta kunta-ala onnistuu työn murroksessa?

- Yhteistyötä, koulutus ja työnantajat toimivat yhteistyössä oppilaiden ja työelämän tarpeista käsin
- Onnistutaan maahanmuuttajien kotoutuksessa, koulutuksessa ja ohjaamisessa ensimmäiseen työpaikkaan. Ammatillisella koulutuksella on tässä usein merkittävä rooli
- Ammatillisen koulutuksen täytyy pysyä ajan hermoilla
- Jatkuvan oppimisen tarvetta ei voi liikaa korostaa
- Opiskelijoiden ja työpaikkojen kuunteleminen (kyselyt ja tapaamiset)
- Ammatillisen koulutuksen reformi tarvitsee vielä paljon tukea, korjausta, virittämistä, rahoituksen nostamista todellisuutta vastaavalle kustannustasolle ja tulevan rahoitusjärjestelmän simulointia ja testaamista, ennen kuin järjestelmä on täysimittaisesti käytössä
- Ammatillisen koulutuksen uudistuksissa yhteistyö oppilaitosten ja alalla työskentelevien kanssa heti suunnittelun alkuvaiheessa, tarpeeksi aikaa ja tukea muutoksissa, uudistuksen seuranta loppuun saakka ja kokemuksista oppiminen
- Kunta-alan työpaikkojen houkuttelevuuden lisääminen. Järjestelmällinen tarvittavan osaamisen ennakointi, ammatillinen koulutus ja jatkuva oppiminen ovat hyviä keinoja siihen
- Kunnallinen organisaatio voi haastaa minkä tahansa yrityksen myös tehokkuudessa ja ketteryydessä, kun sitä johdetaan oikein ja omistajaohjauksella annetaan tilaa operatiiviselle toiminnalle
- Hankintaprosessien aikaisempaa parempi ja syvällisempi hallinta
- Ketteryys päätöksenteossa
- Hyvää viestintää ja vuorovaikutusta johtamisessa

7. Mitä tai miten tekemällä epäonnistumisen riski kasvaa?

- Jatkamalla vanhaan malliin vanhoilla rakenteilla
- Ei kyetä reagoimaan työelämän muuttuviin tarpeisiin
- Ei kyetä ottamaan huomioon oppilaiden erilaisia tarpeita ja valmiuksia. Jätetään liian paljon oppilaiden itseohjautuvuuden varaan
- Työpaikoilla ei ole riittäviä resursseja opiskelijoiden ohjaamiseen
- Ei uskalleta kokeilla uusia toimintatapoja tai ei kyetä hyödyntämään kokeilujen tuloksia

- Jos työvoimapulan vuoksi otetaan kouluttamattomia töihin ja maksetaan heille samaa palkkaa samasta työstä, koulutuksen käymisestä ei ole enää taloudellista hyötyä
- Teetetään töitä alimitoituksella
- Antamalla pienet resurssit, kiire ja huono valmistelu
- "Opiskelijat eivät osaa opiskella, opettajia ei ole ja työpaikoilla ei tiedetä mitä opiskelijoille tehdään."

8. Mahdollisia seurauksia ja kytkentöjä työmarkkina- ja kehittämistoimintaan

- Mahdolliset seuraukset ja kytkennät pohdittaviksi neuvottelu- ja työryhmiin
- Työssä oppiminen muuttaa työn tekemisen tapaa, esimerkiksi perehdyttämisen järjestäminen ja yhteistyö opettajan kanssa
- Miten hyvin koulutuksen sisältö saadaan vastaamaan työelämän vaatimuksia?
- Kuinka monta kertaa uran aikana täytyy käydä ammatillisessa täydennyskoulutuksessa?
- Työsuojelusta huolehtimisen merkitys kasvaa muutoksessa (työturvallisuus, kiire, riskien arviointi, työkyky, osaaminen, työntekijöiden vaihtuvuus jne.)